

ХАРАКТЕРИСТИКА АБІОТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У МЕЖАХ ІЧНЯНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ НА ЧЕРНІГІВщині

Пархоменко Олександр Григорович

Кандидат географічних наук, доцент кафедри екології,
географії та природокористування

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий співробітник

Ічнянський національний природний парк

Вступ. Ічнянський НПП створений відповідно до Указу Президента України від 21.04.2004 року. Його загальна площа становить 9665,8 га. До складу території входять: ліси (8300,95 га), болота (1098,36 га), луки (1,79 га), гідрологічні об'єкти (85,77 га). Він розташований у межах Будянської, Заудайської, Сезьківської, Тростянецької та Хаєнківської сільських рад Чернігівської області. Його протяжність з півночі на південь становить 11 км, зі сходу на захід – 11,5 км. Абсолютна найвище висота Ічнянського НПП становить 171 м над рівнем моря, найнижча – 110 м, відносні перевищення – 61 м. Парк має кластерний характер.

Ціль роботи. Проаналізувати особливості абіотичного середовища (геологічна будова, рельєф, клімат, гідрологія, ландшафти) Ічнянського національного природного парку.

Матеріали та методи. Під час дослідження нами використано *картографічні та статистичні матеріали*, також *методи*: емпіричні (спостереження, порівняння, вимірювання; емпірико-теоретичні (комплексні) (аналіз й синтез, моделювання, індукцію та дедукцію); часткові теоретичні (визначення, опис, інтерпретація).

Результати та обговорення. У системі фізико-географічної регіоналізації України основна територія Ічнянського НПП знаходиться у межах Ніжинсько-Бахмацького району Північнопридніпровської терасової низовинної області Лівобережнодніпровського краю Лісостепу України.

Територія Дендрологічного парку «Тростянець», який входить до складу парку без вилучення (знаходиться на відстані 50 км від основної території) - належить до Ічнянсько-Лохвицького району Північнополтавської височинної області Лівобережнодніпровського краю Лісостепу України (рис. 1).

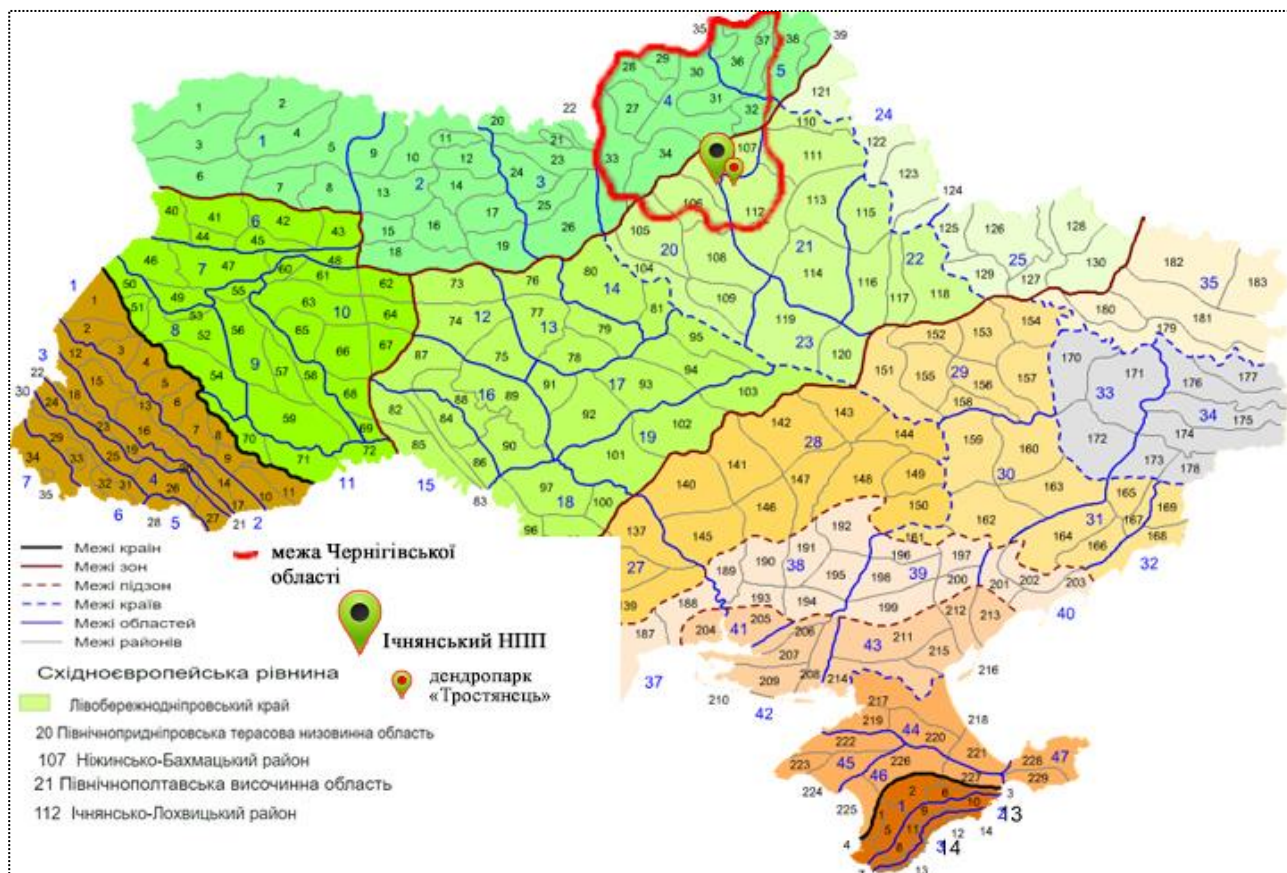

Рис. 1. Розташування Ічнянського НПП у межах Лівобережнодніпровського краю Східноєвропейської рівнини

У геологічному відношенні територія Ічнянського НПП приурочена до північно-західної частини Дніпровсько-Донецької западини. Глибина залягання фундаменту становить близько 4–5 тис метрів. На ньому залягають палеогенові та неогенові відклади, перекриті водно-льодовиковими пісками, мореною та лесами (потужністю до кількох метрів). Покривні відклади представлені червоно-бурими глинами полтавського ярусу, а у долинах річок поширені алювіальні відклади. Геологічна будова Ічнянського НПП знайшла відображення у рельєфі місцевості.

Рельєф основного масиву Ічнянського НПП у західній його частині

представлено пологохвилястою, слабо розчленованою рівниною з незначною кількістю балок та річкових долин, у східній – місцевість підвищується, переходячи у платоподібну поверхню. Рельєф дренованих плоско-рівнинних вододільних ділянок ускладнений замкнутими западинами «степовими блюдцями» (декілька метрів у діаметрі). Дещо своєрідний рельєф Дендрологічного парку загальнодержавного значення «Тростянець», який займає підвищене, значною мірою розчленоване межиріччя р. Сула та р. Удай з їх притоками, численними балками та ярами. Четвертинні відклади представлені водно-льодовиковими породами та мореною, лесовидними суглинками, алювіальними та алювіально-озерними відкладами терас, делювіальними суглинками схилів. Рельєф відіграє значну роль у формуванні клімату території дослідження.

Клімат у межах Ічнянського НПП помірно-континентальний, з м'якою зимою та спекотним літом (Пархоменко, 2025). Територія парку розташована у межах Північної атлантико-континентальної кліматичної області та характеризується помірною зволоженістю. Кліматичні особливості території визначають гідрологічні характеристики об'єктів.

Відповідно до гідрологічного районування України, територія Ічнянського НПП розташована у межах Сульсько-Ворсклинської підобласті Лівобережної Дніпровської області зони достатньої водності рівнинної частини України (Грачов, 2010). На території парку протікає р. Удай (ліва притока другого порядку р. Дніпро та права притока р. Сула) та його ліві притоки-Іченька та Радківка. Основною водною артерією парку є р. Удай. Її загальна довжина становить 327 км, площа басейну – 7030 км². Вона протікає Придніпровською низовиною з терасованою долиною завширшки 2,5–3 км. Живлення р. Удай змішане з переважанням снігового і відноситься до східноєвропейського типу. Грунтові води залягають на різній глибині залежно від ступеня ерозійного розчленування та літології порід. Всі вище охарактеризовані фізико-географічні складові (геологія, рельєф, клімат, гідрологія) становлять основу формування ландшафтів парку.

Домінуюче значення на території парку займають ландшафти озерно-алювіальної низовинної рівнини зі складним поєднанням місцевостей давньодолинних та давньоозерних заболочених западин, які у наш час презентовані болотами. Поширені місцевості (як одиниця ландшафту території), що сформувалися вздовж долин річок на алювіальних пісках з дерново-підзолистими ґрунтами під сосновими лісами. Місцевості прохідних долин та озерних западин характеризуються торф'яно-глейовими ґрунтами. На цих ділянках сформовані луки, які використовуються як пасовища та сінокоси. Земельні ділянки з домінуючими опідзоленими чорноземами є основним фондом сільськогосподарських угідь з використанням для вирощування зернових та технічних культур.

Висновки. Горбистий рельєф, сприятливі кліматичні умови, наявність невеличких річок і велика кількість ставків (16 водойм-ставків розмірами у середньому до 4 га), мальовниче чергування ландшафтних комплексів роблять ці місця привабливими й перспективними для розвитку різних видів відпочинку: активного, екологічного, утилітарного туризму. Значним попитом серед туристів користуються походи, катання на човнах, лижні прогулянки, збір грибів та ягід, риболовля тощо.

Отже, геолого-геоморфологічна, кліматична, гідрологічна та ландшафтна спадщина території Ічнянського НПП визначає загальну цінність території, що слугує основою для розвитку туризму та розробки природоохоронних заходів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грачов А. Фізико-географічне районування. 2010. : URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-7.html>
2. Пархоменко О.Г. Кліматичні особливості Ічнянського національного природного парку. The 3rd International scientific and practical conference «Global trends in the development of educational systems» (January 21-24, 2025) Bergen, Norway. International Science Group. 2025. P. 57-60.